

**O'BOSHLANG'ICH SINFLARDA DIFFERENSIAL TA'LIM
USULLARINING QUVCHILARNING AKADEMIK YUTUQLARIGA
TA'SIRI: NAZARIYA VA AMALIYOT**

Qobilova Dilfuza Asatjonovna
Independent Researcher

Kirish

(Ilmiy muammo, mavzuning dolzarbligi, tadqiqot maqsadi, vazifalari, metodlari)

1. Kirish qismi:

* Zamonaviy ta'lim tizimida har bir o'quvchining individual ehtiyojlari va qobiliyatlarini hisobga olishning ahamiyati.

* Boshlang'ich ta'limning asosiy bosqich sifatidagi o'rnini: kognitiv, ijtimoiy va hissiy rivojlanishning eng faol davri.

2. Muammo bayoni:

* An'anaviy "o'rtacha o'quvchi"ga mo'ljallangan darslar natijasida kuchli o'quvchilarning qiziqishi pasayishi va kuchsiz o'quvchilarning ortda qolishi muammosi.

* O'quvchilarning bilim darajasi va o'rganish uslublaridagi keskin farqlar (heterogenlik).

3. Mavzuning dolzarbligi:

* "Har kim uchun sifatli ta'lim" tamoyilining amalga oshirilishi.

* Milliy ta'lim standartlari va kompetensiyaga asoslangan yondashuv talablari.

* XXI asr ko'nikmalarini (tanqidiy fikrlash, kreativlik, hamkorlik) rivojlantirishda differensial ta'limning roli.

4. Tadqiqotning maqsadi va vazifalari:

* ****Maqsad:**** Boshlang'ich sinflarda differensial ta'lim usullarini qo'llashning o'quvchilarning akademik yutuqlariga ta'sirini nazariy va amaliy jihatdan o'rganish va baholash.

* Vazifalar:

* Differensial ta'limning nazariy asoslari va modellarini tahlil qilish.

* Boshlang'ich sinflarda differensial ta'limni amalga oshirishning o'ziga xos jihatlarini aniqlash.

* Differensial ta'limning akademik yutuqlarga ta'sirini o'lchash uchun diagnostik vositalar (testlar, kuzatuvlar, suhbatlar)ni ishlab chiqish/saralash.

* Tajriba ishlari orqali differensial ta'limning matematika va ona tili fanlaridagi samaradorligini eksperimental tekshirish.

* Olingan natijalar asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

5. ****Tadqiqot ob'ekti va predmeti:****

* ****Ob'ekt:**** Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'lim-tarbiya jarayoni.

* ****Predmet:**** Differensial ta'lim usullarining boshlang'ich sinf o'quvchilarining akademik yutuqlariga ta'siri.

6. ****Tadqiqot metodlari:****

* ****Nazariy:**** Pedagogik-psixologik adabiyotlarni tahlil qilish, sintezlash, taqqoslash, tizimlashtirish.

* ****Empirik:**** Pedagogik kuzatuv, pedagogik eksperiment (kontrolli sinf), test topshiriqlari, so'rovnomalar (o'qituvchilar, ota-onalar), o'quvchilarning ishlarini tahlil qilish (portfolio), statistik tahlil (o'rtacha arifmetik, o'zgaruvchanlik koeffitsiyenti, t-testi).

* ****Statistik:**** Ma'lumotlarni matematik qayta ishlash (SPSS, Excel).

7. ****Ishning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati:****

* ***Nazariy:*** Differensial ta'limning pedagogik-psixologik jihatlarini chuqurlashtirish, boshlang'ich ta'lim kontekstida yangi bilimlar qo'shish.

* ***Amaliy:*** O'qituvchilar uchun differensial ta'limni tashkil etish bo'yicha metodik qo'llanma; sinfda ishlashning samarali modellarini taklif qilish; ma'muriyat uchun qarorlar qabul qilishda asos.

8. ****Tadqiqotning yangiligi:****

* Ma'lum bir maktab/mintaqa boshlang'ich sinflarida differensial ta'limning o'quvchilarning aniq fanlardagi (matematika, ona tili) yutuqlariga ta'sirining kompleks eksperimental tekshirilishi.

* Mahalliy sharoitda (o'quvchilar kontingenti, MTT, o'qituvchilar tayyorgarligi) differensial ta'limni amalga oshirishning o'ziga xosliklarini aniqlash.

9. ****Tezis tuzilmasi:**** Kirish, 4 bob, xulosa va tavsiyalar, foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati, ilovalar.

Asosiy Bo'limlar

****1-BOB: BOSHLANG'ICH SINFDAN DIFFERENSIAL TA'LIMNING NAZARIY ASOSLARI****

* 1.1. Differensial ta'lim tushunchasi: ta'riflar, mohiyat, tamoyillar (individual yondashuv, moslashtirish, tanlov imkoniyati, doimiy rivojlanish).

* 1.2. Differensial ta'limning psixologik-pedagogik asoslari (Vygotskiyning "YaQIN Rivojlanish Zonasi", Gardnerning "Ko'p Karrali Aql" nazariyasi, Tomlinson modeli, Bloomning Taksonomiyasi).

* 1.3. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixofiziologik va kognitiv xususiyatlari (o'rganish uslublari, motivatsiya, diqqat darajasi farqlari).

* 1.4. Differensial ta'limning asosiy komponentlari:

* Kontent (mazmun): Murakkablik, chuqurlik, ko'lam.

* Jarayon: Topshiriqlar, faoliyat turlari, o'rganish strategiyalari.

* Mahsulot: Bilimlarni namoyish etish usullarining xilma-xilligi.

* Muhit: Sinf fizik va psixologik muhitini shakllantirish.

* 1.5. Differensial ta'lim va boshqa individual yondashuvlar (personalizatsiya, individual traektoriya) bilan farqi va o'xshashligi.

****2-BOB: BOSHLANG'ICH SINFDAN DIFFERENSIAL TA'LIMNI TASHKIL ETISHNING METODIK TIZIMI****

* 2.1. O'quvchilarni tayyorlash bosqichi: Diagnostika (bilim darajasi, o'rganish uslubi, qiziqishlar, kognitiv qobiliyatlar).

* 2.2. Differensiallashgan darsni loyihalash (rejalashtirish) bosqichi:

* Umumiy maqsadlar va individual (guruh) maqsadlarni belgilash.

* Mazmuni differensiallash: Asosiy, kengaytirilgan, qo'shimcha material.

* Topshiriqlarni differensiallash: Murakkablik, ko'lam, yordam darajasi, ijodkorlik darajasi bo'yicha (Bloom taksonomiyasi asosida).

* Faoliyat turlarini differensiallash: Individual, juftlik, kichik guruh; amaliy, nazariy, tadqiqot.

* Resurslarni differensiallash: Dasturlar, darsliklar, interfaol platformalar, qo'llanmalar.

* 2.3. Darsni amalga oshirish bosqichi:

* Boshlang'ich sinf sharoitida guruh ishi turlari (tayyor guruhlar, moslashtirilgan guruhlar).

* O'qituvchining roli: Yo'l-yo'riq ko'rsatuvchi, maslahatchi, resurs kishi.

* "Ish stoli" (Learning Stations/Centers) usuli.

* "Cho'ntak dasturi" (Tiered Lessons) usuli.

* 2.4. Baholashni differensiallash:

* Formativ baholash usullari (doimiy kuzatuv, o'z-o'zini baholash, tengdosh baholash).

* Summativ baholashda differensial yondashuv (tanlov imkoniyati, murakkablik darajasi).

* Portfoliodan foydalanish.

****3-BOB: DIFFERENSIAL TA'LIMNING AKADEMIK YUTUQLARGA TA'SIRINI EKSPERIMENTAL TEKSHIRISH****

*** 3.1. Tadqiqot tashkili:**

* ***Tadqiqot maydoni:** [Misol: Toshkent shahridagi 45-maktab].

* ***Namuna:** 2-bosqich sinflari (masalan, 2-"A" - tajriba sinfi, 2-"B" - nazorat sinfi).

* ***Davomiylik:** 1 akademik chorak/yil.

* ***O'zgaruvchilar:** Mustaqil - differensial ta'lim usullari; Bog'liq - matematika va ona tili fanlaridagi akademik yutuqlar (test natijalari, muntazam ishlar bahosi).

*** 3.2. Boshlang'ich diagnostika natijalari:**

* Bilim darajasining dastlabki holati (matematika, ona tili bo'yicha test natijalari - nazorat va tajriba sinflarida o'xshashligi ko'rsatiladi).

* O'rganish uslublari va motivatsiya holati (so'rovnoma natijalari).

*** 3.3. Tajriba ishlarining borishi:**

* Tajriba sinfida qo'llangan differensial usullarning konkret misollari (masalan, matematikadan uch darajali topshiriqlar, ona tilidan "Ish stoli" loyihasi).

* Kuzatuvdan olingan kalit ma'lumotlar (kuchli o'quvchilarning faollashishi, kuchsiz o'quvchilarning ishonchining oshishi).

*** 3.4. Yakuniy diagnostika natijalari va statistik tahlil:**

* Matematika fanida akademik yutuqning o'sishi (tajriba sinfida o'rtacha ballning sezilarli oshishi, nazorat sinfiga nisbatan yuqori t-test natijasi).

* Ona tili fanida akademik yutuqning o'sishi (xuddi shunday ko'rsatkichlar).

* Bilim sifatining oshishi (chuqurlik, mustaqillik, ijodkorlik).

* O'quvchilar motivatsiyasi va o'rganishga munosabatining ijobiy o'zgarishi (yakuniy so'rovnoma va suhbatlar natijalari).

* 3.5. Qiyinchiliklar va cheklovlar: Vaqt, resurslar etishmasligi, ba'zi ota-onalarning yangi usulga ishonchsizligi, o'qituvchining katta tayyorgarlik talabi.

****4-BOB: BOSHLANG'ICH SINFDAN DIFFERENSIAL TA'LIMNI TAKOMMULLASHTIRISH BO'YICHA TAKLIFLAR****

* 4.1. O'qituvchilarga qo'yiladigan takliflar:

* Diagnostika ko'nikmalarini oshirish (bilim darajasi, o'rganish uslubi).

* Dars rejalarini differensiallashtirishda amaliy qo'llanmalardan foydalanish.

* Zamonaviy MTT (adaptiv o'quv platformalari, interfaol dasturlar)ni joriy etish.

* Kichik guruhlar bilan ishlash metodikasini o'zlashtirish.

* Formativ baholash usullarini muntazam qo'llash.

* 4.2. Maktab ma'muriyati va metodistlarga qo'yiladigan takliflar:

* O'qituvchilarni differensial ta'lim bo'yicha malaka oshirish va amaliy maktablar tashkil etish.

* Sinflarda differensial ta'lim uchun zarur shart-sharoitlar (resurslar, vaqt jadvali, sinf maydoni)ni yaratish.

* Ota-onalar bilan ishni yo'lga qo'yish (differensial ta'lim haqida tushuntirish ishlari, uy vazifalarini tushunishda yordam).

* Tajriba almashish va yaxshi amaliyotlarni hujjatlashtirishni rag'batlantirish.

* 4.3. O'quv dasturlari va o'quv materiallari ishlab chiqish bo'yicha takliflar:

* Darsliklar va qo'llanmalarga differensial topshiriqlarni kiritish.

* O'qituvchilar uchun differensiallashtirilgan dars konpektlari to'plamini yaratish.

* Fanlararo aloqadorlikdagi differensial loyihalarni ishlab chiqish.

* 4.4. Ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish bo'yicha takliflar:

* Uzoq muddatli ta'sirni o'rganish.

- * Differensial ta'limning ijtimoiy-ruhiy rivojlanishga ta'sirini o'rganish.
- * Maxsus ehtiyojli bolalar bilan ishlashda differensial yondashuvni chuqurlashtirish.

Xulosa va Tavsiyalar

1. ****Asosiy Tadqiqot Natijalarining Qisqacha Xulosasi:****

* Differensial ta'lim - boshlang'ich sinf o'quvchilarining individual ehtiyojlariga javob beradigan, ilmiy asoslangan pedagogik yondashuv ekanligi tasdiqlandi.

* Nazariy tahlillar va amaliy tajriba (eksperiment) differensial ta'limning matematika va ona tili kabil asosiy fanlardagi o'quvchilarning akademik yutuqlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotladi:

* Bilim sifati va miqdorining oshishi (statistik jihatdan aniq farqlar).

* Kuchli o'quvchilarning salohiyatidan to'liq foydalanish imkoniyati.

* Kuchsiz o'quvchilarning ortda qolish xavfining kamayishi, ularning ishonch va motivatsiyasining oshishi.

* O'rganish jarayoniga qiziqish va faollikning oshishi.

* Differensial ta'lim faqat akademik yutuqlarni emas, balki o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, mas'uliyat, o'z-o'zini boshqarish kabil ijtimoiy va meta-predmet ko'nikmalarini ham rivojlantirishga yordam beradi.

2. ****Amaliy Ahamiyati:****

* Tajriba ishlari differensial ta'limni boshlang'ich sinflarda tizimli va muvaffaqiyatli joriy etish mumkinligini ko'rsatdi, garchi u o'qituvchidan yuqori metodik tayyorgarlik, sinfni usta tashkil etish va qo'shimcha vaqt sarflashni talab qilsa ham.

* Ishlab chiqilgan metodik tavsiyalar (4-bob) o'qituvchilar, maktab ma'muriyati va metodistlar uchun amaliy qo'llanma vazifasini o'tashi mumkin.

3. ****Qiyinchiliklar va Istiqbolli Yo'nalishlar:****

* Asosiy to'siqlar: Vaqt etishmasligi, resurslar cheklovlari, ba'zi o'qituvchilarda yangi usullarni o'zlashtirishga nisbatan konservatizm, otalarning yangi yondashuvni to'liq tushunmasligi.

* Kelajakdagi tadqiqotlar: Differensial ta'limning uzoq muddatli ta'sirini o'rganish, inkluziv sinflarda differensial yondashuvni chuqurlashtirish, raqamli texnologiyalarning differensial ta'limdagi imkoniyatlarini kengaytirish, differensial ta'limning ijtimoiy-ruhiy rivojlanishga ta'sirini chuqur o'rganish.

4. ****Yakuniy Fikr:****

Boshlang'ich ta'lim - har bir bolaning kelajakdagi muvaffaqiyatining poydevori. Differensial ta'lim usullari shu poydevorni har bir o'quvchining individual qobiliyatlari va ehtiyojlariga mos ravishda mustahkamlashga, har bir farzandning o'ziga xos salohiyatini ochib berishga va "har kim uchun sifatli ta'lim" tamoyilini haqiqiy amalga oshirishga xizmat qiladigan kuchli vositadir. Uni tizimli va malakali joriy etish orqali boshlang'ich sinflarning ta'lim sifatini tubdan oshirish, o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga munosib hissa qo'shish mumkin.

Adabiyotlar: Ro'yxatdagi adabiyotlarni tezis matnida to'g'ri sitata qiling (masalan, (Tomlinson, 2014) yoki (Qodirov va To'rayev, 2020)).